

Μπάιρον ο αμφίβολου φιλέλληνας

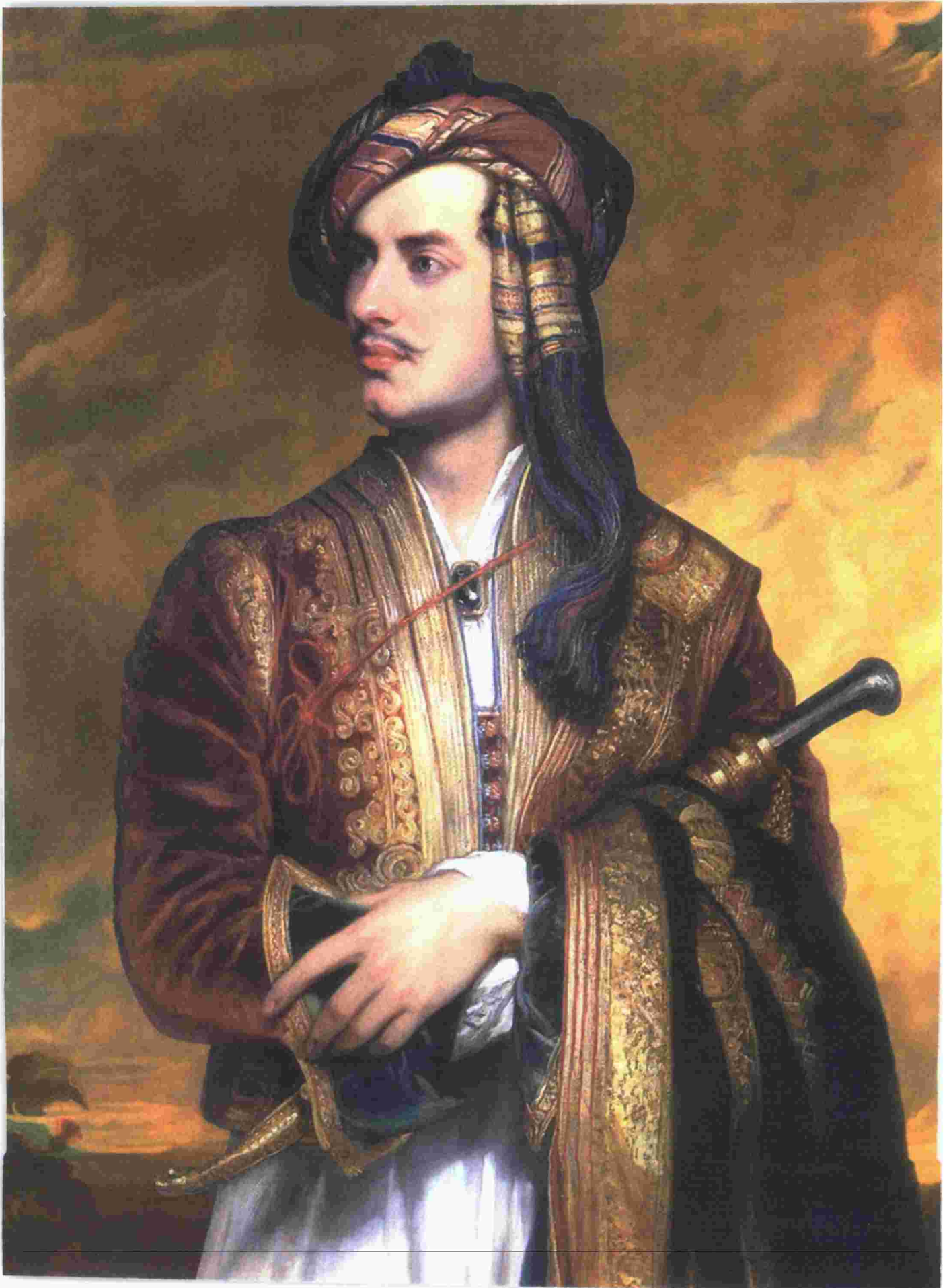
Ο καθηγητής του Κινγκς Κόλετζ, **Ρόντρικ Μπίτον**, με αφορμή το πρόσφατο βιβλίο του μιλάει στο ΒΗΜΑgazino για τις μεταμορφώσεις του κορυφαίου Ρομαντικού και τη συμβολή της Ελλάδας στη ζωή του ως εραστή, ποιητή, πολιτικού άνδρα.

ΑΠΟ ΤΟΝ *Μάρκο Καρασαρίνη*

Ενας Άγγλος στην Ανατολή. Ο Λόρδος Βύρων μυστακοφόρος σε πίνακα του Τόμας Φίλιπς από το 1813.

ΒΗΜΑGΑΖΙΝΟ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ 80

τηλ: 2113657000, email: vimagazino@dolnet.gr, σελ: 40-46, επιφάνεια: 403860

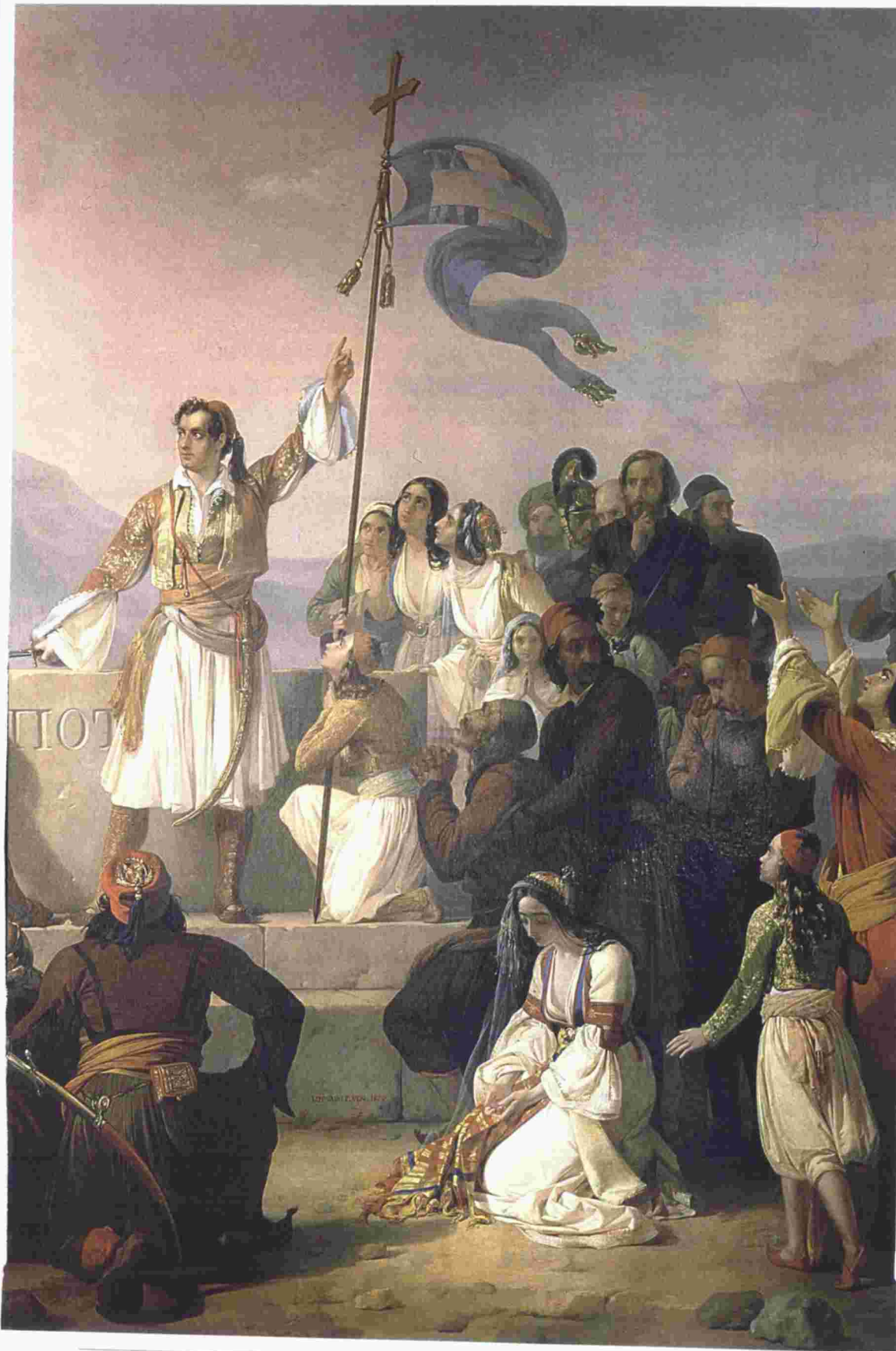
ΒΗΜΑGΑΖΙΝΟ, ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ: ΜΙΧΑΛΑΚΟΠΟΥΛΟΥ ΣΥ

τηλ: 2113657000, email: vimagazino@dolnet.gr, σελ: 40-46, επιφάνεια: 403860

→ ΜΠΑΪΡΟΝ, Ο ΑΜΦΙΒΟΛΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΑΣ

Εκατό χρόνια μετά τον θάνατό του ο Τζορτζ Γκόρντον Μπαϊρον, «λόρδος Βύρων» για τους Έλληνες της εποχής, έχει περάσει στη σφαίρα της μυθολογίας. Στην πανηγυρική τελετή που διοργανώνει στις 17 Απριλίου 2024 το Πανεπιστήμιο Αθηνών παρίστανται «ο Πρόεδρος της Ελληνικής Δημοκρατίας, ο πρόεδρος της Κυβερνήσεως, ο υπουργός της Παιδείας και τα λοιπά μέλη της Κυβερνήσεως, ο πρέσβης της Αγγλίας κ. Τσάιμ, (...) ο Μακαριώτατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών, (...) ο έξοχος λυρικός και δραματικός ποιητής Δριγβώτερ, (...) ο λόρδος Βύρναμ, ιδιοκτήτης του εγκρίτου Λονδινείου φύλλου "Ημερησίου Τηλεγράφου", οι συγγενείς του «μης Μπαΐρων και μης Λαΰττων». Ο «μέγιστος και ευγενέστατος των φιλελλήνων», κατά τον καθηγητή Θεόφιλο Βορέα, παρομοιάζεται με μάρτυρες «ως ο Άγιος Δημήτριος και ο Άγιος Σεβαστιανός» από τον εξέχοντα οικονομολόγο Ανδρέα Ανδρεάδη, εξισώνεται με «άγγελον της Προνοίας, πιστοποιούντα την ύπαρξίν της, ένα βραδύνανα Γαβριήλ, ευαγγελιζόμενον εις την Ελλάδα την απολύτρωσιν, την τάξιν, την ελευθερίαν» από τον καθηγητή Αρχαίας Ελληνικής Φιλολογίας Σίμο Μενάρδο και αποθεώνεται από τον ποιητή-θεομό Κωστή Παλαμά: «Κι αν έζησες Διόνυσος, Ξεψύχσες Μεσσίας». Αυτοθυσία, λύτρωση, υπεράνθρωπη διάσπαση: το λεξιλόγιο του απολογισμού «Ο εορτασμός της εκατονταετηρίδος του θανάτου του Βύρωνος υπό του Αθήνσιου Πανεπιστημίου» δείχνει την εμβέλεια που αποκτά στο μαρτυρολόγιο του έθνους ο Μπαϊρον έπειτα από τον θάνατό του στο Μεσολόγγι στις 7/19 Απριλίου 1824. Αν όμως επιχειρήσει κανείς να αφαιρέσει τα διαδοχικά στρώματα συναισθημάτων και ιδεολογίας με τα οποία επενδύθηκε εκ των υστέρων το πρόσωπο ενός 36χρονου άγγλου αριστοκράτη, δεινού ποιητή, διαβότου εραστή και διεθνώς αμφιλεγόμενου χαρακτήρα, τι ακριβώς απομένει; Στον πυρήνα του ερωτήματος βρίσκεται ένας αιτιολογικός σύνδεσμος: το «γιατί» ο κορυφαίος ίσως ρομαντικός της εποχής του εγκατέλειψε τη λογοτεχνία για την πράξη, *τους στίχους για την επανάσταση*. Την απάντηση αναζητεί επίμονα και μεθοδικά ο καθηγητής της έδρας Κοραή του Κινγκς Κόλετζ, Ρόντρικ Μπίτον, στο βιβλίο του «Ο πόλεμος του Μπαϊρον. Ρομαντική εξέγερση, ελληνική Επανάσταση» (εκδ. Πατάκη) το οποίο κυκλοφόρησε πρόσφατα. →

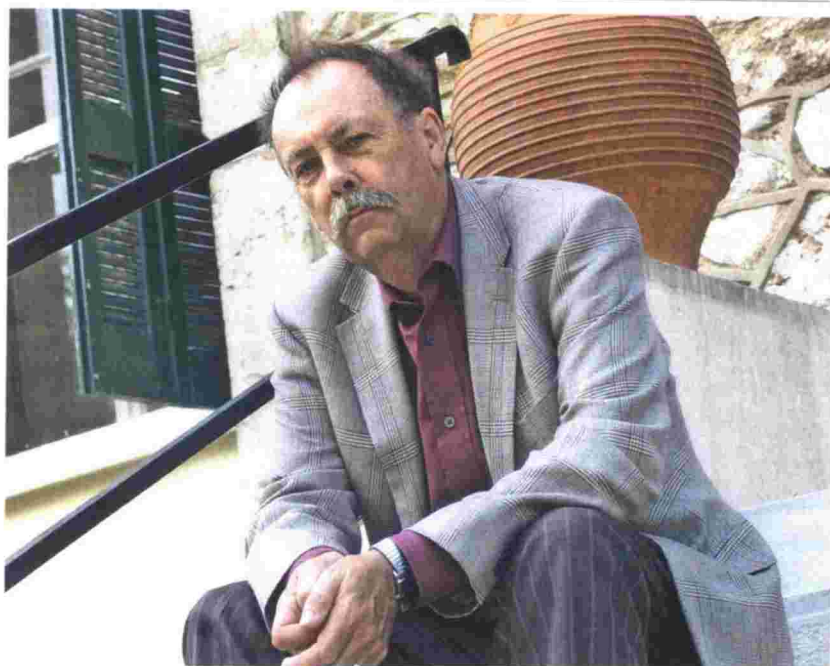
Ο όρκος. Απεικόνιση του Μπαίρον ενώ ορκίζεται πάνω στον τάφο του Μάρκου Μπότσαρη, προτού αναχωρήσει για το Μεσολόγγι με την προσωπική του φρουρά από σουλιώτες πολεμιστές.

→ ΜΠΑΪΡΟΝ, Ο ΑΜΦΙΒΟΛΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΑΣ

Ο μύθος και ο πρώιμος βίος

«Όλοι μάλλον μεγάλωσαν με τον μύθο της βυρωνικής εκστρατείας που τελειώνει με την ηρωική αυτοθυσία του ποιητή προς χάριν των αγαπημένων του Ελλήνων στο Μεσολόγγι τον Απρίλη του 1824» λέει ο Μπίτον ανοίγοντας τη συζήτησή μας. «Πρόκειται για μύθο που αρχίζει να παίρνει διαστάσεις ήδη με τον επικείμενο λόγο του Σπυρίδωνα Τρικούπη στη μητρόπολη του Μεσολογγίου λίγες μόλις ημέρες μετά. Και ο μύθος, ως μύθος, πιθανόν να έπαιξε ρόλο στην τελική έκβαση της Επανάστασης – αν δεν υπήρχε το όνομα του πιο διάσημου Αγγλου της γενιάς του στον κατάλογο των Ξένων πεσόντων, μπορεί οι Μεγάλες Δυνάμεις και η κοινή γνώμη στο εξωτερικό να μην ευνοούσαν όσο ευνόησαν τελικά τη δημιουργία του “πρότυπου βασιλείου” στην Ανατολή. Όχι άδικα οι Έλληνες ευγνωμονούν τον Μπαϊρόν. Αλλά ο μύθος δεν είναι Ιστορία. Η ιστορική και βιογραφική αλήθεια είναι πολύ πιο περίπλοκη και το τέλος μη προβλέψιμο μέχρι που να γίνει πραγματικότητα».

Η απόσταση από την αρχή έως το τέλος, από το ενδεχόμενο στην πραγματικότητα, αντανakλάται στον σύντομο, μα πολυκύμαντο βίο του Τζορτζ Γκόρντον. Ο δος βαρόνος Μπαϊρόν γεννήθηκε το 1788 στο Λονδίνο. Ο πατέρας του είχε προλάβει να παντρευτεί δύο φορές, και τις δύο με το βλέμμα στην περιουσία της νέας, η οποία προοριζόταν να ξεπληρώσει τα τεράστια χρέη του προκειμένου αυτός να συσσωρεύσει νέα. Γνωστός ως «τρελός Τζακ», πέθανε το 1791, έχοντας χωρίσει από τη μητέρα του Μπαϊρόν, αφού πρώτα κατασπατάλησε τα χρήματά της. Ο γιος του μεγάλωσε με έναν γονέα, με κωλό πόδι, με βίαιες εκρήξεις θυμού και ροπή προς την υπερβολή. Εξελίχθηκε σε αδιάφορο μαθητή, ερωτύλο νέο και επίδοξο ποιητή. Σε ηλικία 19 ετών τα πρώτα του έργα χλευάστηκαν από την κριτική, κάνοντάς τον να απαντήσει με μια βιτριολική οάπηρα που, αν και ανώνυμη αρχικά, τον κατέστρεψε τελικά γνωστό. Τον δρόμο, ωστόσο, από την ανωνυμία στη διασημότητα τον διένυσε ουσιαστικά μέσω της καθιερωμένης για έναν νεαρό αριστοκράτη «Μεγάλης Περιοδείας», της λεγόμενης «Grand Tour», που μεταξύ 1809 και 1811 τον έφερε στην Πορτογαλία, στην Ισπανία, στην τουρκοκρατούμενη Ελλάδα, στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη. Επιστρέφοντας στην Αγγλία συνέθεσε τα ποιήματα-διαβατήρια για την υστεροφημία του ως κορυφαίου Ρομαντικού: «Τσάιλντ Χάρολντ»,

«Γκισούρ», «Η νύφη της Αβύδου», «Λάρα», «Ο Κουρσάρος». Ακολουθεί μια θυελλώδης δωδεκαετία: εμπρηστικοί ριζοσπαστικοί πολιτικοί λόγοι στη Βουλή των Λόρδων το 1812, σκανδαλιστικές μοιχείες και ερωτοτροπίες με κυρίες της αριστοκρατικής κοινωνίας, ο διόλου ευτυχισμένος γάμος του με την Αναμπέλα Μίλμπακ το 1815, η φυγή του στην Ελβετία και στην Ιταλία κατόπιν, η στενή φιλία με τον μεγάλο ποιητή Πέρσι Μπισ Σέλεϊ και τη σύζυγό του, Μαίρη Σέλεϊ, η εθελοντική, τέλος, στράτευση στον αγώνα της Ελληνικής Επανάστασης και ο θάνατός του, το 1824.

Πρώτος και τελευταίος σταθμός

Δεν είναι τυχαίο ότι στην αφετηρία και στο τέρμα της ενήλικης ζωής του βρίσκεται ο ίδιος σταθμός. «Η πρώτη περιοδεία του Μπαϊρόν υπήρξε κάτι σαν αναβάπτιση» σχολιάζει ο Ρόντρικ Μπίτον. «Ξαναγεννιέται, μαζί με την ποιητική προσωπίδα του “Τσάιλντ Χάρολντ”, τις μέρες που βιώνει το ελληνικό τοπίο και ταυτόχρονα γράφει το περίφημο ποίημα. Κι ως μνη ξεχνούμε πως ήρθε στην Ελλάδα στην ηλικία των 21 χρονών – μεταπτυχιακός φοιτητής, ας πούμε, με σημερινά δεδομένα. Χρόνια αργότερα έλεγε ότι η εμπειρία της Ελλάδας τον έκανε ποιητή». Επιπλέον, του διανοίγει νέες ερωτικές ατραπούς. Στην Αγγλία κατακτά από νωρίς γυναίκες, στην Ανατολή αρχικά αποκρούει ως «ενοχλητικές» τις τολμηρές προτάσεις του Βελή πασά, γιου του Αλή και διοικητή της Πελοποννήσου, όμως στη συνέχεια αναζητεί την «πλήρη και καλλίστη

ΣΤΗΝ ΑΓΓΛΙΑ ΚΑΤΑΚΤΑ ΑΠΟ ΝΩΡΙΣ ΓΥΝΑΙΚΕΣ, ΣΤΗΝ ΑΝΑΤΟΛΗ ΑΡΧΙΚΑ ΑΠΟΚΡΟΥΕΙ ΩΣ «ΕΝΟΧΛΗΤΙΚΕΣ» ΤΙΣ ΤΟΛΜΗΡΕΣ ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΒΕΛΗ ΠΑΣΑ, ΓΙΟΥ ΤΟΥ ΑΛΗ ΚΑΙ ΔΙΟΙΚΗΤΗ ΤΗΣ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ, ΟΜΩΣ ΣΤΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ ΑΝΑΖΗΤΕΙ ΤΗΝ «ΠΛΗΡΗ ΚΑΙ ΚΑΛΛΙΣΤΗ ΣΥΝΟΥΣΙΑ» ΚΑΙ ΚΑΥΧΙΕΤΑΙ ΣΤΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΕΣ ΤΟΥ ΟΤΙ ΤΗΝ ΕΠΙΤΥΓΧΑΝΕΙ «ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΕΣ ΑΠΟ ΔΙΑΚΟΣΙΕΣ ΦΟΡΕΣ»

συνουσία» και καυχιέται στις επιστολές του ότι την επιτυχάνει «περισσότερες από διακόσιες φορές». «Τώρα γνωρίζουμε ότι στην Ελλάδα αγαπήθηκε (όπως πιστεύω, για πρώτη φορά, μπορεί και μοναδική) με άνδρα. Πιθανόν μυήθηκε στην έμπρακτη ομοφυλοφιλία στη Μονή Πεντέλης, έξω από την Αθήνα. Για τον φιλελεύθερο Μπάιρον η ελευθερία ντύθηκε με ποικιλίες μορφές: ποιητικές, πολιτικές, αλλά και ερωτικές. Και η όλη αποκάλυψη ταυτίζεται με τον ελληνικό χώρο όπου και την έζησε. Αν η Ελλάδα κάτι χρωστά στον Μπάιρον, ο Μπάιρον χρωστά ακόμη περισσότερα στην Ελλάδα».

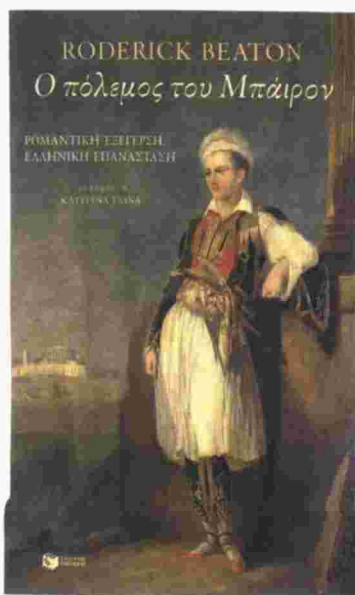
Δεν είναι μόνο ο ομοφυλοφιλικός ή ετεροφυλοφιλικός ερωτισμός (εκτός από τον δεκαπεντάχρονο Γάλλο Νικολό Ζιρό υπάρχει η πλατωνική ερωτοτροπία με τη δωδεκάχρονη Τερέζα Μακρή και τις αδελφές της που αποτυπώθηκε στην «Κόρη των Αθηνών») το καταστάλαγμα της βυρωνικής εμπειρίας από τη «Μεγάλη Περιοδεία». Ο στοχασμός για το παρελθόν και το παρόν τόπων και ανθρώπων τον οδηγούν στην υιοθέτηση ενός θεμελιώδους σκεπτικισμού, μιας σκεπτικιστικής στάσης απέναντι σε ήθη, πεποιθήσεις, κοινωνίες. Σε αυτά πρέπει να προστεθούν ο διακηρυγμένος από νωρίς φιλελευθερισμός και ο ριζοσπαστισμός του: μπορεί να μην τάσσεται ανοικτά υπέρ της κοινωνικής μεταρρύθμισης στην Αγγλία, ενδιαφέρεται όμως έντονα για τα κινήματα του εξωτερικού. Οι επαναλαμβανόμενες σκέψεις να μετουσιώσει κάποτε την ποιητική του εξέγερση σε επαναστατικό αγώνα, τον μοναχικό και ασυγκράτητο βυρωνικό ήρωα σε δραστήριο μαχητή, τον κάνουν να επισκεφθεί την Ιταλία και την Ισπανία σε περιόδους αναταραχής. Προσωπική ζωή και πολιτικές ενασχολήσεις εμπλέκονται αεδιάλυτα: αφευδής μάρτυρας τα σχόλια του από την εποχή του κινήματος των Καρμπονάρων στη Νάπολη το 1820, όπου η έγνοια για την έκβασή του διασταυρώνεται με τις ανησυχίες για την αντίδραση ενός κεραιωμένου συζύγου.

Το κάλεσμα της δράσης

Αυτός ο larger than life χαρακτήρας διαμορφώνει μια παράδοξη σχέση με την Ελλάδα, αποσπασματική και ρέουσα: ναι, η αρχαία Ελλάδα είναι «μεγάλη, πεπωκυία, αθάνατη», ένας ιδανικός κόσμος, αμφιβάλλει όμως για την ηθική ποιότητα των αρχαίων: «Δεν ήταν καλότεροι από τους σύγχρονους Έλληνες». Οσο για τους τελευταίους, «μιλούσε ήρεμα για την αναξιοτιμία τους»: ο χαρακτήρας τους είναι συζητήσιμος και «υπο-

ΔΗΜΟΣΙΑ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΑ Ο ΜΠΑΪΡΟΝ ΑΠΟΚΑΛΕΙ ΤΟΥΣ ΕΛΛΗΝΕΣ «ΔΙΑΟΛΕΜΕΝΑ ΨΕΥΤΕΣ» ΚΑΙ «ΒΑΡΒΑΡΟΥΣ». «ΥΠΟΦΕΡΟΥΝ ΑΠΟ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΗΘΙΚΕΣ ΚΑΙ ΣΩΜΑΤΙΚΕΣ ΑΣΘΕΝΕΙΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΠΡΟΣΒΑΛΟΥΝ ΤΗΝ ΑΝΘΡΩΠΟΤΗΤΑ» ΣΗΜΕΙΩΝΕΙ ΣΕ ΑΛΛΗ ΠΕΡΙΣΤΑΣΗ. ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ, ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΛΛΗ, «ΕΙΝΑΙ ΠΟΛΥ ΠΙΟ ΕΚΚΛΕΠΤΥΣΜΕΝΟΙ, ΠΟΛΥ ΠΙΟ ΕΥΓΕΝΕΙΣ»

Το βιβλίο «Ο πόλεμος του Μπάιρον», από τον Ρόντρικ Μπίτον, καθηγητή της έδρας Κοραή στο Κινγκς Κόλετζ (αριστερά), κυκλοφορεί από τις εκδόσεις Πατάκι.

φέρουν από όλες τις ηθικές και σωματικές ασθένειες που μπορούν να προσβάλουν την ανθρωπότητα». Οι Τούρκοι «είναι πολύ πιο εκλεπτυσμένοι, πολύ πιο ευγενείς». Όταν επομένως ο λόρδος προσεγγίζεται το 1823 από τη φιλελληνική «Ελληνική Επιτροπή του Λονδίνου» και νιώθει την παρόρμηση να βρεθεί στην Ελλάδα, «το κάλεσμα που είχε ακούσει ο Μπάιρον ήταν της φαντασίας του» γράφει στο βιβλίο του ο Μπίτον. Κι αυτό γιατί σπεύδει στην επαναστατημένη χώρα υπό το κράτος κυρίαρχων ρομαντικών ιδεών (το «έθνος» και ο «Αγώνας», πάντα με κεφαλαίο γράμμα), όντας όμως ένας ιδιότυπος φιλέλληνας. «Ιδιότυπος, μάλιστα!» φροντίζει να μας τονίσει ο Ρόντρικ Μπίτον: «Είναι ζήτημα αν ο Μπάιρον υπήρξε καν φιλέλληνας. Ακόμη και όταν παίρνει ενεργό μέρος στον Αγώνα, το 1823-24, σχολιάζει με απαίσιο τρόπο τους ίδιους τους Έλληνες τους οποίους ήρθε να βοηθήσει. Προσωπικές ή ερωτικές σχέσεις του με Έλληνες ή Ελληνίδες είναι ελάχιστες, αν δεν λείπουν εντελώς, με μοναδική εξαίρεση την έστω και τυπική συνεργασία με τον Αλέξανδρο Μαυροκορδάτο».

Εκ των υστέρων οι απόπειρες να εξηγήσει ακόμη και ο ίδιος την αποδημία από την τότε κατοικία του στη Γένοβα για το Μεσολόγγι «μοιάζουν σαν να προσπαθούσε να εξηγήσει ο ίδιος τον εαυτό του στον εαυτό του» γράφει στο βιβλίο ο Μπίτον. «Στις πιο γενικές γραμμές, η ιστορία είναι πασίγνωστη: Ξέρουμε τι είπε στους φίλους του, τι έγραψε, τι έπραξε, πού πήγε και πότε. Αλλά το σκεπτικό του παραμένει σκοτεινό» μας εξηγεί. Αν τον κατευθύνει κάτι τελικά, αυτό είναι η άρνηση της ποιητικής του σταδιοδρομίας, αλλά και η συνέχιση της ποίησης με άλλα μέσα – η μετουσίωση της «ποίησης της πολιτικής» σε πράξη. «Πιστεύω ότι η απόφαση της Ελλάδας αποτελεί την ακραία και παραδειγματική πραγματοποίηση της Ρομαντικής ποιητικής – γιατί ο Ρομαντισμός αποτελεί και αυτός επανάσταση στην ευρωπαϊκή συνείδηση της εποχής, η οποία πραγματοποιείται στην Ελλάδα του 1821».

Η επαναστατημένη χώρα

Ο Μπάιρον σαλπάρει στις 16 Ιουλίου 1823. Τον συνοδεύει ένα ετερόκλητο πλήθος. Μαζί του μεταβαίνουν στην Επανάσταση οι φίλοι του Εντουαρντ Τρελόου και Πιέτρο Γκάμπα, ο νεαρός ιταλός γιατρός Φραντσέσκο Μασσελάι, ο «φρανκοφιλίστικος» πόντος Κωνσταντίνος Σκυλίτσος, συγγενής του Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, ο γραμματέας του Μπάιρον Λέγκα Ζαμπέλλι, οι υπηρέτες →

→ ΜΠΑΪΡΟΝ, Ο ΑΜΦΙΒΟΛΟΣ ΦΙΛΕΛΛΗΝΑΣ

τους και δύο σκυλιά. Ο λόρδος αισθάνεται γερασμένος, κουρασμένος και διακατέχεται από προμηνύματα θανάτου. Σε άλλες στιγμές το μέλλον φαντάζει φωτεινό: τις ημέρες πριν από το ταξίδι σκαρφίζεται και σχεδιάζει για τον εαυτό του, τον Τρελόνο και τον Γκάμπα τη διάσημη από τις βιογραφίες του πορφυρόχρυση στολή «μαζί με ταιριαστές περικεφαλαίες», σύνολο εμπνευσμένο από την ναυοπλία του Εκτορα στην «Ιλιάδα».

Τι βρίσκει στην επαναστατημένη χώρα ο Μπαΐρον; Δύο κυβερνήσεις και παρατάξεις στα πρόθυρα εμφυλίου. Από τη μία πλευρά πελοποννήσιοι πρόκριτοι και οπλαρχηγοί, από την άλλη νησιώτες, ρουμελιώτες και ετερόχθονες πολιτικοί. Μετουσιωμένη σε πρόσωπα, πρόκειται για τη σύγκρουση Θεόδωρου Κολοκοτρώνη και Αλέξανδρου Μαυροκορδάτου, η οποία έχει παραγάγει μία από τις χαρακτηριστικότερες ατάκες της Επανάστασης, από τον πρώτο στον δεύτερο, όπως τη μεταφέρει στα απομνημονεύματά του: «Σου λέγω, μην καθίσης Πρόεδρος, διότι έρχομαι και σε διώχνω με τα λεμόνια, με την βελάδα που ήλθες». Θα έλεγε κανείς ότι ιδιουσκρασιακά ο Μπαΐρον θα πλησίαζε τον «βυρωνικό ήρωα» Κολοκοτρώνη – όμως επιλέγει να συνεργαστεί με τον Μαυροκορδάτο. Αφήνοντας στην άκρη τον ποιητικό ρομαντισμό, ο Μπαΐρον στο Μεσολόγγι υιοθετεί πραγματιστικούς στόχους και αρχές: ισχυρή κεντρική κυβέρνηση με συγκεντρωτικές λειτουργίες, οικονομική πολιτική, αναπτυγμένη και συνεκτική εξωτερική πολιτική. «Οχι μόνο επιθυμούσε να προκόψει η Ελλάδα, αλλά να γίνει ένα πρότυπο καινούργιου είδους διακυβέρνησης που θα μιμηθούν αργότερα όλα τα ελεύθερα κράτη της Ευρώπης» επισημαίνει ο Μπίτον. Είναι μια ένας πολιτικός ηγέτης σε δοκιμαστική πορεία.

Από ποιητής, statesman

Ο όψιμος πραγματισμός δεν αναστέλλει την αντιφατική φύση του Μπαΐρον. Στα γράμματα του ίδιου και τις αναμνήσεις των φίλων του από το Μεσολόγγι αποτυπώνονται απανωτές μεταβολές διάθεσης, φαρμακερές κρίσεις για πρόσωπα και πράγματα, προβολές της φαντασίας στην πραγματικότητα. Δημόσια και ιδιωτικά αποκαλεί τους Έλληνες «οιοιολεμένα φεότες» και «βαρβαίρους». «Πιστεύω ότι δεν δίνουν δεκάρα για μένα προσωπικά, μολονότι θα ήταν πανευτυχείς αν τσέπωναν τα λεφτά μου» παρατηρεί σε άλλη περίπτωση. Την ίδια στιγμή, βέβαια, συμμαχεί με τον Μαυροκορδάτο και τον ανάγει σε «ένα είδος Γουόσινγκτον ή Κο-

σιούσκο» – αλλά η εξίσωση με τον πρωτεργάτη της Αμερικανικής Επανάστασης και τον πολωνό εθνικό ήρωα δεν θα επιβιώσει έως το τέλος της γνωριμίας τους. Όσο αναμένονται από το Λονδίνο τα χρήματα του δανείου που συνομολογείται και με τη δική του επιρροή επιχειρεί να συμβάλει στην αποφυγή της εμφύλιας σύγκρουσης, όμως από το μυαλό του περνά και η ιδέα της διά της βίας επιβολής της ομόνοιας: «Πρέπει να καταπλεύσουμε στον Μοριά με τους δυτικούς Έλληνες... και να δοκιμάσουμε την επίδραση κάποιας σωματικής συμβουλής – αν επιμείνουν να απορρίπτουν την ηθική πειθώ».

**«ΕΧΩ ΤΗΝ ΕΝΤΥΠΩΣΗ
ΟΤΙ ΑΝ Ο ΜΠΑΪΡΟΝ ΕΙΧΕ
ΖΗΣΕΙ 6-12 ΜΗΝΕΣ ΑΚΟΜΗ,
ΩΣΠΟΥ ΝΑ ΦΤΑΣΕΙ ΤΟ ΔΑΝΕΙΟ
ΑΠΟ ΤΟ ΛΟΝΔΙΝΟ, ΟΛΗ
Η ΜΕΤΕΠΕΙΤΑ ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΗΣ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗΣ ΘΑ
ΜΠΟΡΟΥΣΕ ΝΑ ΕΞΕΛΙΧΘΕΙ
ΠΟΛΥ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ
ΑΠΟ Ο,ΤΙ ΕΓΙΝΕ»
ΣΗΜΕΙΩΝΕΙ
Ο ΡΟΝΤΡΙΚ ΜΠΙΤΟΝ**

Αλλοτε φαντάζεται τον εαυτό του δυναπικό στρατηλάτη: «Αν η πώληση του Ρότσντεϊλ ολοκληρωθεί, μπορώ να συντηρήσω έναν στρατό εδώ, και μάλιστα ενδεχομένως να τον διοικήσω... Γιατί, άνθρωπε, αν είχαμε μόλις 100.000 στερλίνες στο χέρι, θα βρισκόμασταν τώρα στα μισά του δρόμου για την πόλη του Κωνσταντινού». Εδώ ταυριάζει και το οπερετικό επεισόδιο με τον Μπαΐρον παραλίγο αρχιστράτηγο σε μια ματαιωμένη εκστρατεία κατά της Ναυτιάκτου όπου τα

όπλα θα είχαν ρόλο μόνο φαινομενικά, μια και παζαρευόταν η συμβολική αντίσταση της αλβανικής φρουράς με τίμημα «πεντακόσια πουγκιά».

Ωστόσο, όσο το βιβλίο του Ρόντρικ Μπίτον προχωρά προς το τέλος του, διαπιστώνει κανείς ότι τα πάθη του Μπαΐρον περιορίζονται σταδιακά σε ένα: την πολιτική. Ακόμη και το ερωτικό στοιχείο, έκδηλο διαρκώς στα προηγούμενα στάδια της ζωής του, τώρα περιορίζεται σε αναπόδεικτες νύξεις για την έλξη προς τον νεαρό υπηρέτη του, Λουκά Χαλανδριτσάνο. Πόσο μεταβάλλει τελικά αυτή η αναστατη, μεταβατική κοινωνία την προσωπικότητα του Μπαΐρον; «Μου αρέσει η ιδέα της επαναστατημένης Ελλάδας ως χώρου μεταβλητών ταυτοτήτων. Ένα κωνευτήρι, αν θέλετε, απ' όπου βγαίνουν τα πιο απρόσμενα μέταλλα – γιατί με τις επιμέρους εξαιρέσεις της Αμερικανικής και της Γαλλικής Επανάστασης δεν έχει ξαναγίνει κάτι τέτοιο, και κανείς δεν ξέρει πού μπορεί να καταλήξει. Νομίζω ότι όχι μόνο οι φιλέλληνες, αλλά και πολλοί ντόπιοι, όπως και Φαναριώτες απ' έξω, υπέσπασαν παρόμοιες ριζικές αλλαγές κάτω από τις ακραίες συνθήκες του Αγώνα».

Κι αν ο Μπαΐρον δεν πέθαινε τελικά από ρευματικό πυρετό τον Απρίλιο του 1824, ποια επίδραση θα ασκούσε στην Επανάσταση και ποια πορεία θα ακολουθούσε πια εκείνος μετά; «Ένας Θεός το ξέρει! Εχω την εντύπωση ότι αν ο Μπαΐρον είχε ζήσει 6-12 μήνες ακόμη, ώσπου να φτάσει το δάνειο από το Λονδίνο, όλη η μετέπειτα ιστορία της Επανάστασης θα μπορούσε να εξελιχθεί πολύ διαφορετικά από ό,τι έγινε. Εκείνος, μαζί με τον Μαυροκορδάτο, ήταν πληρεξούσιοι για τη διανομή των χρημάτων, και θα μπορούσαν μαζί να επικρατήσουν πάνω στους οπλαρχηγούς και να συνεργαστούν με την τότε ελληνική κυβέρνηση, ώστε να επιλυθεί η εσωτερική διαμάχη χωρίς τις βιαιοπραγίες που έγιναν. Όσο για τον Μπαΐρον τον ίδιο, ήδη όσο ζούσε και φίλοι και εχθροί φοβούνταν μη βαρεθεί, μην απογοητευθεί και εγκαταλείψει τον αγώνα. Αν επέστρεφε στην Αγγλία ή στην Ιταλία, θα μπορούσε να τελειώσει το αριστούργημά του, το κωμικό έπος “Don Juan” – και ακούγονται πού και πού φωνές να λένε ότι θα ήταν μεγαλύτερο το όφελος για την ανθρωπότητα αν είχε γίνει έτσι! Πρακτορικά, δεν πιστεύω ότι θα μπορούσε να γυρίσει στην ποίηση ύστερα από τη δεύτερη περιοδεία στην Ελλάδα: αυτή τη φορά η Ελλάδα δεν τον έκανε πια ποιητή, αλλά άνθρωπο της πολιτικής δράσης». Ο statesman γεννήθηκε, αλλά δεν πρόλαβε να ζήσει. ●